

Микола Хвильовий vs Петро Кралюк: рецепція впливів

У статті зроблено спробу компаративного аналізу повістей Петра Кралюка “Зона” та Миколи Хвильового “Санаторійна зона”. Простежено схожі та відмінні ознаки текстів.

Ключові слова: *повість, вплив, Петро Кралюк, Микола Хвильовий.*

В статье сделана попытка компаративного анализа повестей Петра Кралюка “Зона” и Микола Хвильового “Санаторийная зона”. Исследованы похожие и отличные признаки текстов.

Ключевые слова: *повесть, влияние, Петро Кралюк, Микола Хвильовий.*

The article is devoted to the comparative analysis of stories “Zone” by Petro Kraliuk and “Sanatorium Zone” by Mykola Khvyliovyy. The similar and different features of texts have been described.

Key words: *story, influence, Petro Kraliuk, Mykola Khvyliovyy.*

Література явище іманентне і позачасове. З огляду на це жоден письменник, який бере участь у літературному процесі в певному часопросторі, не позбавлений свідомих чи позасвідомих впливів інших авторів. Творчість Петра Кралюка на сьогодні, крім численних рецензій (Я. Поліщук, В. Полковський, Р. Харчук, С. Синюк, С. Дзюба та ін.), та інтерв'ю не досліджена, чим обумовлено актуальність обраної теми. Метою нашої статті є проаналізувати повість П. Кралюка “Зона” та здійснити порівняльний аналіз із твором “Санаторійна зона” М. Хвильового.

Сприймання будь-якого тексту розпочинається з розуміння і тлумачення назви. “Зона, – як зазначає З. Годунок, – сигналізує реципієнтові про певну замкненість, безвихідь, в’язницю” [1, с. 359]. На користь правдивості такого припущення свідчать такі слова П. Кралюка: “Раніше це був цеківський санаторій закритого типу”, “ми всі у цій зоні невільники” [2, с. 152, 116] або М. Хвильового “Тільки зрідка з десяти міської в’язниці долітав волохатий гомін: то кричав глухим напруженим криком тюремний наглядач” [3, с. 382]. Оскільки зона є замкнутим простором, туди нелегко потрапити і звідти неможливо вибратися, пор.: “– ...Я хочу звідси поїхати. І

негайно! – Це неможливо” [2, с. 99] і *“коли анарх підходив до тієї думки, що він може, коли схоче, покинути санаторійну зону, – десь в глибоких тайниках ховалася йому мисль, що він неправду каже, що відсіля він ніколи не вийде, що відсіля нема повороту...”* [3, с. 416].

Окрім того, якщо декодування назви твору П. Кралюка закінчується аналізом поняття *зона*, то в М. Хвильового додаткового розгляду потребує означення *санаторійна*. Уважаємо, що тут мається на увазі лікувальний заклад, у широкому розумінні – територія санаторію. Схожий мотив знаходимо у П. Кралюка: *“Ви попали в санаторну зону”* [2, с. 92], – пояснюють Віктору. У закладі, описаному М. Хвильовим, перебувають *“ті, що нездатні пристосуватись до нових умов життя”* [1, с. 358]. У повісті П. Кралюка так пояснено, чому люди потрапляють у зону: *“Щоб татусі не заважали, не плутались під ногами, вони ладні були кудись їх запроторити – хоч на край світу”* [2, с. 153], тобто в аналізованих текстах зона являє собою місце *“утилізації” “зайвих”* людей. Загалом П. Кралюк так говорить про зону: *“Зона – єдине місце в світі, де немає ніяких проблем”;* *“Зона – це, вважай, геніальне творіння”* [2, с. 111, 152]. Характеристика зони-санаторію в М. Хвильового така: *“– Як живемо? – сказала Унікум. – На зоні все автоматично робиться”* [3, с. 399].

Далі, справедливості ради, зазначимо, що Віктор потрапляє у ще одну *“Заборонену зону”* – інформаційний центр санаторію, де продукують псевдорадянські програми. Там він одержує нове ім'я – Дискурс, бо *“у зоні кожен отримує нове ім'я, яке йому до вподоби й відповідає еству”* [2, с. 102–103]. Воно справді *“відповідає еству”*, адже одне зі значень слова дискурс – словесна розправа, що зрештою Віктор, як письменник і журналіст, зробить із зоною. Інші персонажі Палітра і Сканер теж легко пізнавані: Палітра вибудовує плани-мрії, якими прикрашає життя, а Сканер дуже вдало занурюється у психіку людей, ніби *“проскановує”* їх наприкінці твору під час локальної революції на зоні. Під справжнім прізвищем представлений лише Правденко, але правда, як сказано у творі, для кожного своя. Порівняємо із

повістю Хвильового, у якого персонажі мають експресивні несправжні імена: Анарх – анархіст, поборник усякої влади; Майя, тобто вигадка, – дівчина-чекістка, яка звикла обманювати; Унікум, Хлоня, урешті – Карно. Узвичаєний наголос на другому складі його прізвища, хоча його цілком можна мотивувати і від іменника *кара* чи прислівника *карно*, адже у творі він є своєрідним карателем для Анарха – *“метранпаж і попав на санаторійну зону тільки для того, щоб стежити за кожним анарховим рухом і не давати йому спокою”* [3, с. 394]. Віктор частково співмірний із Карно, адже він так само потрапляє в санаторій ззовні, стежить за розвитком дій і, викриваючи справжню суть зони, карає її творців. Крім того, жінки-персонажі, себто Майя і Палітра (вона ж Олена), висловлюють схожі погляди на кохання, зокрема, що воно зводиться до статевих зносин, і мають один тип поведінки: Палітра використовує тіло для любовців як засіб отримання грошей, а Майя – інформації.

Хронотоп зустрічі з собою справжнім є в обох творах. У П. Кралюка це лист Писаренка, адресований Олені (пор.: *“І ось зараз основне, про що хочу сказати, тікає від мене. Чи, можливо, я тікаю від нього. Олено! Я люблю тебе!”* [2, с. 125], а в М. Хвильового лист Анарха сестрі: *“Тоді, сестро, я, безперечно, фанатик”* [3, с. 446] та ін.

Незначну частину тексту П. Кралюка відведено описам природи, набагато меншу ніж у М. Хвильового, проте схожість ландшафтів теж можна знайти, зокрема гори, водойма (озеро і річка), далеке селище. Звернемо детальну увагу на водні об’єкти. *“– Ну, колись і ви виїдете! – сказала вона, зиркнувши на ріку, і задумалась”* [3, с. 397], тобто в М. Хвильового ріка розглядається як спосіб покинути зону, нехай і через смерть. Власне так і залишили це місце Хлоня та Анарх – вони утопилися. У П. Кралюка один персонаж “виводиться із гри” також через удаване утоплення і зімітоване, відповідно, поховання. Окрім того, зазначено: *“Тут чудова вода. І вона знімає напругу. А ще – очищає”* [2, с. 119]. Саме для зняття напруги Хлоня чотири рази ходить топиться, допоки і не здійснює свій задум. Для того, аби

позбутися душевного бруду, іде Віктор купатися до озера, де (уже після відбуття з зони) він замалим не потонув.

Насамкінець звернімося до жанрового визначення. Щодо цього в М. Хвильового точаться жваві дискусії [див.: 1], оскільки в назву винесено повість, у тексті згадується про щоденник хворої та ін. Ключовим для нас на цьому етапі дослідження є “повість”, як авторське означення. Жанр твору П. Кралюка також визначено автором як повість, але, крім того, Віктор, його персонаж, також написав повість про ось цю саму зону. Загалом персонаж на якийсь час стає автором, аналогічно як у повісті М. Хвильового, хвора, яка пише щоденник є і наратором, і діячем, і читачем свого твору.

Отже, аналіз повістей М. Хвильового і П. Кралюка засвідчив, що обидва автори звертаються до тієї самої проблеми, використовуючи однакові стилістичні прийоми, і пропонують схожі шляхи її подолання. Уважаємо, що П. Кралюк зазнав несвідомого впливу М. Хвильового, що й відображено в аналізованому творі.

Література:

1. Годунок З. В. Герменевтичне наповнення “Повісті про санаторійну зону” М. Хвильового / З. В. Годунок // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острого : НаУОА, 2009. – Вип. 12. – С. 357–367.
2. Кралюк П. Зона / Петро Кралюк // RE-анімація : [повісті] / П. М. Кралюк. – Луцьк : Твердиня, 2009. – С. 89–170.
3. Хвильовий М. Твори у двох томах / Микола Хвильовий. – Том 1: Поезія. Оповідання. Новели. Повісті. – К. : Дніпро, 1990. – 650 с.